

İŞ YAPMA KOLAYLIĞI VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİ

Funda KILIÇ¹, Rabia AKTAŞ ŞENKARDEŞLER²

Öz

Araştırmanın amacı iş yapma kolaylığı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Dünya Bankası'na üye ülkeleri arasında orta gelir seviyesine giren 19 ülkeyi temel alarak incelemektir. Ekonomik büyümeye ilişkin fazlasıyla çalışma olmasına karşın iş yapma kolaylığının ekonomik büyüme ile olan ilişkisi yazında fazla çalışılmamış olmakla birlikte orta gelir seviyesine yönelik ülkelerin baz alındığı bu araştırma önemli bir boşluğu kapatmaktadır. Bu çalışmada sabit etkili dinamik panel veri analizi yapılarak, Stata paket programı kullanılarak ölçülmüştür. Veriler 2015-2019 dönemi Bangladeş, Pakistan, Mısır, Papua Yeni Gine, Hindistan, Filipinler, Honduras, Meksika, Güney Afrika, Brezilya, Kosta Rika, Malezya, Peru, Endonezya, Ekvator, Tayland ve Türkiye ülkeleri gelir düzeylerinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda ekonomik büyüme ve iş yapma kolaylığı arasında negatif ilişki mevcuttur. İncelenen ülkelerde iş yapma kolaylığı skorundaki 1 birim artış, ekonomik büyüme hızını yaklaşık %13 düşürmektedir.

Anahtar Kelimeler: İş yapma kolaylığı, ekonomik büyüme, panel veri analizi

JEL Sınıflaması: M16, O40

THE RELATIONSHIP BETWEEN EASE OF DOING BUSINESS AND ECONOMIC GROWTH

Abstract

The aim of the research is to examine the relationship between the ease of doing business and economic growth based on 19 middle-income countries among the World Bank members. Although there is a wide range of studies on economic growth, the relationship between ease of doing business and economic growth has not been studied numerous in the literature, but this study, which is based on middle-income countries, closes an important gap. In this study, constant effect dynamic panel data analysis was performed and used Stata package program. Data 2015-2019 period, Bangladesh, Pakistan, Egypt, Papua New Guinea, India, the Philippines, Honduras, Mexico, South Africa, Brazil, Costa Rica, Malaysia, Peru, Indonesia, Ecuador, Thailand and Turkey, countries are comprised of income. As a result of the research, there is a negative relationship between economic growth and ease of doing business. One unit increase in the ease of doing business score in the countries studied reduces the economic growth rate by about 13%.

Keywords: Ease of doing business, economic growth.

Jel Classification: M16, O40

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Şehir Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, fundakilic@sehir.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9479-2755

² Dr. Öğr. Üyesi, Beykoz Üniversitesi, İşletme Fakültesi, rabiasenkardesler@beykoz.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4198-5101

1. Giriş

İş Yapma Kolaylığı endeksinin çıkış noktası Dünya Bankası olarak bilinse de, fikrin başlangıcı 1990 yılında Hernando de Soto tarafından yayınlanmış çalışmadır. Soto çalışmasında 1983 yılında tek çalışanlı konfeksiyon fabrikasının kurulum sürecinde tecrübe edilen tüm prosedürleri izlemiş, tüm prosedürlerin 289 gün sonunda, 1.231 \$ maliyet ile tamamlandığını ve faaliyete başlamak için bir işletmenin yasal süreçlerinin tamamlanmasında ne kadar zaman kaybedildiğini saptamıştır. İş yapma prosedürlerinin yapısını inceleyen De Soto'nun araştırmasının ne kadar önemli olduğundan, Dünya Bankası'nın 2017 yılı İş Yapma (Doing Business) raporunda da bahsedilmiştir. Bu araştırmanın amacı 2004 yılından itibaren yıl bazında Dünya Bankası'nın üye ülkeler arasında ölçülediği iş yapma kolaylığı endeksi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin nitelikli iş gücü ve sermaye bakımından göreceli olarak fakir olan ülkeler bazında saptanmasıdır. Araştırmanın birinci bölümünde iş yapma kolaylığı endeksi ve on temel alt boyutu olan işe başlama, inşaat izinleri, elektrik temini, tapu siciline kayıt, kredi alma, azınlık pay sahibi yatırımcının korunması, vergilerin ödemeleri, sınır ötesi ticaret, sözleşmelerin uygulanması, iflasın çözümü değişkenleri aktarılmıştır. İkinci bölümde iş yapma kolaylığı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkide yazına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde metodoloji aktarılmıştır. Özellikle ekonomik büyüme ve iş yapma kolaylığı arasındaki ilişkiye yönelik yazında fazla çalışma olmaması, olan araştırmaların da gelişmekte olan ülkeler üzerine yoğunlaşması nedeniyle araştırmada seçilen ülkelerin yapısı düşünüldüğünde bu çalışma yazında önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. İş Yapma Kolaylığı Endeksi

Dünya Bankası tarafından 2004 yılından bugüne hazırlanan ve her yıl düzenli ölçülen iş yapma kolaylığı endeksinin amacı yatırımı etkileyen düzenlemeleri analiz etmektir. Endekste kullanılan verilerin bir kısmı kanun ve yönetmelikler, bir kısmı kamu ve özel sektörde çalışan uzmanların doldurduğu anketlerdir. Verilerin analizi sonucunda endeks on temel alt bileşene ayrılmaktadır: işe başlama, inşaat izinleri, elektrik temini, tapu siciline kayıt, kredi alma, azınlık pay sahibi yatırımcının korunması, vergilerin ödemeleri, sınır ötesi ticaret, sözleşmelerin uygulanması, iflasın çözümü.

Şekil 1. İş Yapma Kolaylığı Endeksinin Ölçtüğü Bileşenler

2.1.1. İşe Başlama: Girişimci tarafından resmi bir işletme kurmak amacıyla uygulamak zorunda olduğu prosedürleri, bu prosedürlerin tamamlanma sürelerini, sermaye gereksinimini ve maliyetlerini kapsamaktadır. Bu dört kritere yönelik yapılan hesaplamalar eşit olarak ağırlıklandırılarak ülke puanları oluşturulmuştur. Türkiye bu sıralamada Şekil 2.'de görüldüğü üzere 2019 itibarıyla 78. sıradadır.

2.1.2. İnşaat İzinlerinin Alınması: Girişimcinin kurduğu resmi işletmeye yönelik bir yer inşa etmesinde gerekli prosedürleri, bu prosedürlerin her birinin tamamlanma süresini, maliyetini, bina kalite kontrol endeksini kapsamaktadır. Türkiye bu sıralamada Şekil 2.'de görüldüğü üzere 2019 itibarıyla 59. sıradadır.

2.2.3. Elektrik Temini: Girişimcinin kurmakta olduğu işletme için gerekli elektriğin teminine yönelik prosedürleri, süreyi, maliyeti ve elektrik temininin güvenilirliği ve tarifelerin düzenlenmesine yönelik şeffaflık endeksini kapsamaktadır. Türkiye bu sıralamada Şekil 2.'de görüldüğü üzere 2019 itibarıyla 60. sıradadır.

2.2.4. Tapu Kaydı: Bir işletmenin başka bir işletmeden gayri menkul satın alma sürecindeki gerekli prosedürler, bu prosedürlerin tamamlanma süreleri, her bir işlemin maliyeti ve arazi idaresinin kalitesini kapsamaktadır. Türkiye bu sıralamada Şekil 2.'de görüldüğü üzere 2019 itibarıyla 39. sıradadır.

2.2.5. Kredi Temini: Mevcut yasa ve düzenlemelerin kredi teminini ne kadar kolaylaştırdığına yönelik borçlu ve alacaklıların yasal hakları, teminat işlemleri ve iflas yasalarına bakmakla birlikte kredi raporlama hizmeti veren kuruluşların kredi bilgilerinin içeriğini, erişilebilirliğini kapsamaktadır. Türkiye bu sıralamada Şekil 2.'de görüldüğü üzere 2019 itibarıyla 32. sıradadır.

2.2.6. Azınlık Pay Sahibi Yatırımcıların Korunması: Küçük yatırımcıların korunmasına yönelik yapılan uygulamaların; hissedar hakları, kurumsal yönetim tedbirleri, kötüye kullanımı azaltmaya ilişkin tedbirlerin ölçülmesini kapsamaktadır. İçinde çıkar çatışmaları endeksi ve hissedarların yönetim endeksi olarak iki endeks yer almaktadır. Çıkar çatışmaları endeksi; şeffaflığı ölçen açıklama yapma endeksi, yöneticinin güvenilirlik endeksi ve hissedarların yasal yollara başvurma kolaylığı endeksi olarak üç ayrı endeksten oluşmaktadır.

Hissedarların yönetim endeksi içinde hissedar hakları endeksi, sahiplenme ve kontrol endeksi ve kurumsal şeffaflık endeksi olmak üzere üç endeks yer almaktadır. Türkiye bu sıralamada Şekil 2.'de görüldüğü üzere 2019 itibarıyla 26. sıradadır.

2.2.7. Vergi Ödemesi: İşletmenin vergilerini ödemesine yönelik gerekli süreyi, toplam vergi ve kesinti oranını, gerekli ödeme sayısını, vergi beyannamesi sonrası süreçleri kapsamaktadır. Türkiye bu sıralamada Şekil 2.'de görüldüğü üzere 2019 itibarıyla 80. sıradadır.

2.2.8. Dış Ticaret: İthalat ve ihracat süreçlerinin kolaylaştırılmasına yönelik süre ve maliyetler ölçülmektedir. Türkiye bu sıralamada Şekil 2.'de görüldüğü üzere 2019 itibarıyla 42. sıradadır.

2.2.9. Sözleşmenin İcrası: Ekonomik büyüme ve kalkınmada etkin kriterlerden biri olan sözleşmelerin yürütülmesinde ihtilaf durumunda mahkeme yoluyla çözüme gidilen süreyi, avukatlık ve diğer masrafların % olarak talebe olan tutarı ve kalite ve verimliliği arttırmaya yönelik uygulamaların kullanımını kapsamaktadır. Türkiye bu sıralamada Şekil 2.'de görüldüğü üzere 2019 itibarıyla 19. sıradadır.

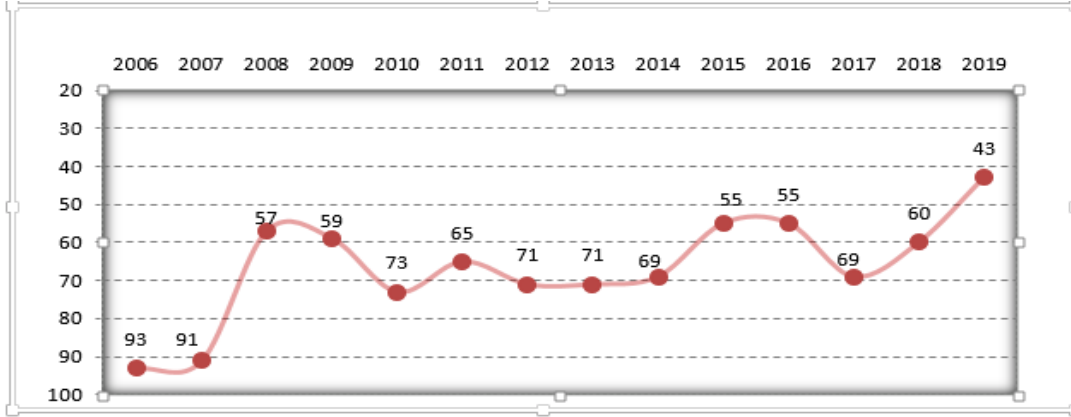
2.2.10. Şirket Tasfiyesi: İşletmenin tasfiye işlemlerine yönelik geri dönüş oranı ve tasfiye etkinliğinin çerçevesi endeksini kapsamaktadır. Türkiye bu sıralamada Şekil 2.'de görüldüğü üzere 2019 itibarıyla 109. sıradadır.

Konu Başlıkları	2018	2019	Değişim
Genel Sıralama	60	43	17 ▲
İşe Başlama	80	78	2 ▲
İnşaat İzinleri	96	59	37 ▲
Elektrik Temini	55	60	5 ▼
Tapu Kaydı	46	39	7 ▲
Kredi Temini	77	32	45 ▲
Küçük Yatırımcıların Korunması	20	26	6 ▼
Vergi Ödemesi	88	80	8 ▲
Dış Ticaret	71	42	29 ▲
Sözleşmenin İcrası	30	19	11 ▲
Şirket Tasfiyesi	139	109	30 ▲

Şekil 2 . Türkiye'nin İş Yapma Kolaylığı Alt Bileşenler Karşılaştırması 2018-2019

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı

Türkiye'nin Şekil 3.'de yer alan yıllar bazında iş yapma kolaylığı endeksi gelişimine baktığımızda 2006'da 93. sırada olmasına rağmen 2019 yılı itibariyle 43. sıraya yükseldiğini ve ilk 50 ülke arasında yer aldığını görülmektedir (Şekil 4.).

Şekil 3. Yıllar İtibariyle Türkiye Genel Sıralaması

Sıra	Ekonomi	Puan	Sıra	Ekonomi	Puan
1	Yeni Zelanda	86.59	26	Avusturya	78.57
2	Singapur	85.24	27	Tayland	78.45
3	Danimarka	84.64	28	Kazakistan	77.89
4	Hong Kong ÖLB, Çin	84.22	29	Ruanda	77.88
5	Kore Cum.	84.14	30	İspanya	77.68
6	Gürcistan	83.28	31	Rusya Federasyonu	77.37
7	Norveç	82.95	32	Fransa	77.29
8	ABD	82.75	33	Polonya	76.95
9	İngiltere	82.65	34	Portekiz	76.55
10	EYC Makedonya	81.55	35	Çek Cumhuriyeti	76.10
11	Birleşik Arap Emirlikleri	81.28	36	Hollanda	76.04
12	İsveç	81.27	37	Belarus	75.77
13	Tayvan, Çin	80.90	38	İsviçre	75.69
14	Litvanya	80.83	39	Japonya	75.65
15	Malezya	80.60	40	Slovenya	75.61
16	Estonya	80.50	41	Ermenistan	75.37
17	Finlandiya	80.35	42	Slovak Cumhuriyeti	75.17
18	Avustralya	80.13	43	Türkiye	74.33
19	Letonya	79.59	44	Kosova	74.15
20	Morityus	79.58	45	Belçika	73.95
21	İzlanda	79.35	46	Çin	73.64
22	Kanada	79.26	47	Moldova	73.54
23	İrlanda	78.91	48	Sırbistan	73.49
24	Almanya	78.90	49	İsrail	73.23
25	Azerbaycan	78.64	50	Karadağ	72.73

Kaynak: Dünya Bankası

Şekil 4. İş Yapma Kolaylığı Endeksine Göre ilk 50'de Yer Alan Ülkeler

2.2. İş Yapma Kolaylığı ve Ekonomik Büyüme

İş yapma kolaylığı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi aktaran çalışmalar yazında oldukça sınırlıdır. Ani'nin (2015) yaptığı araştırma sonuçları arasında iş yapma kolaylığının ekonomik büyümeye etkisi olduğu saptanmıştır. Araştırmada 29 ülke incelenmiş, Singapur bu ülkeler arasında iş yapma kolaylığı ve iş yapmada en iyi düzenleyici performansla sahip ülke olarak yer almıştır.

Çalışma sonucunda ekonomik büyümedeki toplam değişimin % 83'ü, iş yapma kolaylığı alt boyutlarından inşaat izinlerinin alınması, kredi temini, mülkiyet kaydı ve dış ticaret kolaylığı göstergelerindeki değişikliklerle açıklanabildiği belirtilmiştir.

Djankov ve arkadaşları (2002) tarafından 85 ülkede yeni şirketlerin giriş düzenlemelerine dayanan bir veri seti üzerinden yapılan araştırmada; işletme girişi maliyetini artıran uygulamaların işletmelerin kurulmasını ve ekonomik büyümeyi engellediği görüşünü ortaya koymuştur.

Eifert (2009), 90 ülkeye ait milli gelir, iş ortamı ve yatırım oranlarına ilişkin bir veri seti kullanmış, iş yapma kolaylığı endeksinde yapılan iyileştirmelerin, daha hızlı ekonomik büyüme ve yatırımda artış sağladığı saptanmıştır.

Hanusch (2012) ise iş ortamı göstergeleri ve milli gelir verilerini kullanarak yaptığı çalışmada 164 ülkeyi baz alarak; gelişmiş ülkelerde iş ortamı düzenlemelerinin etkisinin bulunmadığı, gelişmekte olan ülkeler ile iş ortamı arasında %1 seviyede anlamlılık seviyesinde ilişki bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yaşar ve Yaşar (2017)'in yaptığı çalışmada, daha yüksek reel gelire sahip olan ülkelerin iş kolaylığı ve alt göstergelerin sıralamasında da üst sıralarda yer aldığı hipotezi araştırılmıştır. İş Yapma Kolaylığı açısından tüm gelir gruplarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişmişlik düzeyi ile İş Yapma Kolaylığı sıralaması arasında negatif bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

Scarpetta (2002) ve Desai (2003)'nin çalışmalarına bakıldığında iş ortamı ve ekonomik büyüme arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Jayasuriya (2011) 2006-2009 yılları arasında baz alarak dinamik panel analizi yaptığı çalışmada orta gelir seviyesindeki ülkeleri ele almış, doğrudan yabancı yatırımlar ve iş yapma kolaylığı endeksi arasında ilişki kurmuştur. Araştırma sonucunda iş yapma kolaylığı arttıkça doğrudan yabancı yatırımların arttığı saptanmıştır. Nangpiire, Rodrigues ve Adam (2018) çalışmasında 44 Afrika ülkesi incelenmiş, iş yapma kolaylığı arttıkça 0,56 oranında yatırımların arttığı bulgulanmıştır. Hassain vd. (2018) çalışmasında iş yapma kolaylığının alt temel değişkenlerinden işe başlama işlemleri, inşaat izni, elektrik temini, tapu siciline kayıt işlemleri, kredi temini işlemleri ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasında 177 ülke için araştırma yapılmış, analiz sonucunda doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile tapu siciline kayıt, kredi temini işlemleri ile negatif, işe başlama, inşaat izni işlemleri ile arasında pozitif ilişki bulgulanmıştır.

Çalışkan'ın (2018) yaptığı araştırmada 2003 ve 2018 yılları arasında Türkiye'de iş yapma kolaylığı ile doğrudan yabancı yatırımlar arasında tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu saptanmıştır. Bayraktar (2013) çalışmasında 2004-2010 yılları arasında gelişmekte olan ülkeleri baz almış, iş yapma kolaylığı ile gelişmekte olan ülkelerde yatırım ortamı çekiciliği arasında pozitif yönlü ilişki saptanmıştır.

3. Metodoloji

3.1. Araştırma Tasarımı ve Çerçevesi

Panel veri analizinde her bir birimde gözlenemeyen birim etkilerin ortaya çıkma ihtimali vardır. Eğer bu etkilere tesadüfi bir değişken gibi davranılıyorsa “tesadüfi etkiler”, her bir yatay kesit gözlem için tahmin edilen bir değişken gibi davranılıyorsa “sabit etkiler” geçerli olmaktadır.

Bu çalışmada sabit etkili dinamik panel veri analizinden faydalanılmıştır. Eğitim parametrelerini tahmin etmek sabit etkili modelin öncelikli amacıdır.

Birim etki ve bağımsız değişkenlerin korelasyonlu olmasına izin verilen sabit etkiler modelinin tahmini “en küçük kareler”, “grup içi tahmin” ve “gruplar arası tahmin” yöntemleriyle yapılabilmektedir. Bu çalışmada grup içi tahmin yönteminden faydalanılmıştır. Grup içi tahmin yönteminde kalıntıların grup ortalaması ile gölge değişkenlerin katsayıları tahmin edilir. Bu sayede hem çoklu doğrusal bağlantı probleminden hem de gölge değişken tuzağından arınmış bir model elde edilmiştir.

Tablo 1. Değişkenlerin Tanımı

BAĞIMLI DEĞİŞKEN	Ekonomik büyüme hızı (yıllık %)	
BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	İş yapma kolaylığı endeksi skoru (0 = en kötü performans, 100 = en iyi performans)	
ÜLKELER	Bangladeş	Peru
	Meksika	Endonezya
	Güney Afrika	Sri Lanka
	Brezilya	Ekvator
	Pakistan	Hindistan
	Mısır	Filipinler
	Kosta Rika	Tayland
	Papua Yeni Gine	Honduras
	Malezya	Türkiye
	Dominik Cumhuriyeti	

Bu çalışmada bağımlı değişken olarak ekonomik büyüme hızı, bağımsız değişken olarak da iş yapma kolaylığı endeksi skoru kullanılmıştır. Örneklemdeki ülkeler Dünya Bankası Grubu tarafından ülkelerin gelir düzeylerine göre yapılan sınıflandırma temel alınarak belirlenmiştir.

Dünya Bankası ülkeleri kişi başına düşen milli gelirlerine göre dört grupta sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre, kişi başına düşen milli geliri 1025 Dolar’ın altında olan ülkeler düşük gelirli ülkeler grubundadır. Kişi başına düşen milli geliri 1026 Dolar ile 3995 Dolar arasında olan ülkeler düşük- orta gelirli, 3396 Dolar ile 12375 Dolar arasında olan ülkeler yüksek-orta gelirli ülkeler olarak kategorize edilmiştir. Yüksek gelir grubuna ait ülkelerde ise kişi başına düşen milli gelir en az 12375 Dolar’dır (Dünya Bankası,2020).

Bu çalışmada odak noktası orta gelir grubundaki ülkeler olduğundan, bu ana kütleyi temsilen düşük-orta ve yüksek-orta gelir grubundan seçilen ülkelerden bir örneklem oluşturulmuştur. Bangladeş, Pakistan, Mısır, Papua Yeni Gine, Hindistan, Filipinler ve Honduras düşük-orta gelire sahip ülkeleri temsil etmektedir.

Meksika, Güney Afrika, Brezilya, Kosta Rika, Malezya, Peru, Endonezya, Ekvator, Tayland ve Türkiye ise yüksek-orta gelir düzeyini temsil eden ülkelerdir.

2015-2019 veri dönemini kapsayan çalışma Stata paket programı kullanılarak yapılmıştır.

3.2. Bulgular

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

R-sq:	Obs per group:
within = 0.0701	min = 2
between = 0.0002	avg = 4.8
overall = 0.0025	max = 5
corr(u_i, Xb) = -0.4434	
F(1,74) = 5.58	
Prob > F = 0.0208	
Number of obs. = 95	
Number of groups = 20	

Tablo 2’den de görüldüğü gibi gözlem sayısı 95, grup sayısı 20’dir. Modelde grup içi, gruplar arası ve genel olmak üzere üç adet determinasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bağımsız değişkendeki değişimin, bağımlı değişkendeki değişimi açıklama gücü olan determinasyon katsayısı, modelin tamamında oldukça düşüktür. Bu bulguya dayanarak, söz konusu ülkeler için iş yapma kolaylığının artmasının ekonomik büyümede olumlu bir değişime yol açacak bir unsur olmadığını söylemek mümkündür. Grup içi tahminde dönüştürülmüş hata terimi beklendiği gibi negatif korelasyonludur. Birim etki ile bağımsız değişken arasındaki korelasyon katsayısı -0.4434’dür.

Tablo 3. Modelin Tahmini

	Coef.	Std. Err.	t	P> t 	[95% Conf. Interval]
<i>gdpgrowth</i>					
<i>eadb</i>	-1278373	0541258	-2.36	0.021	-.2356853 - .0199892
<i>_cons</i>	11.56014	3.931747	2.94	0.004	3.72596 19.39431
<i>sigma_u</i>	2.2948386				
<i>sigma_e</i>	1.3241187				
<i>rho</i>	.75022841 (fraction of variance due to u_i)				
F test that all u_i=0: F(19, 74) = 11.82 Prob > F = 0.0000					

Yukarıdaki tabloda, yıllık büyüme hızı ve iş yapma kolaylığı endeksi skorları arasında, 2015-2019 dönemini kapsayan ilişkiyi belirlemek için sabit etkili dinamik panel veri modelinden elde edilen sonuçlar gösterilmektedir. Katsayıların tamamı %95 güven aralığında istatistiksel olarak anlamlıdır. “Birim etki yoktur” boş hipotezine karşı sınanan “Birim etki vardır” alternatif hipotezi kabul edilmiştir. Birim hata ögesinin standart hatası 1.32 ve birim hata ögesinin varyansının birleşik hata ögesinin içindeki payı %75’dir. Bu oran birim etkinin oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Analiz sonuçlarına dayanarak tahmin edilen model şu şekildedir:

$$gdpgrowth = 11.56014 - 0.1278373 eadb + 2.2948386$$

Tahmin edilen modelden de görüldüğü gibi ekonomik büyüme ve iş yapma kolaylığı arasında negatif ilişki mevcuttur. İncelenen ülkelerde iş yapma kolaylığı skorundaki 1 birim artış, ekonomik büyüme hızını yaklaşık 0.13 düşürmektedir.

4. Sonuç ve Tartışma

Ampirik analiz bulgularına göre incelenen ülke grubunda iş yapma kolaylığı arttıkça iş kollarının verimsiz sektörlere kaydığını söylemek mümkündür. Bu gruptaki ülkeler için iş yapma kolaylığı endeksinin yatırım ortamının kalitesini tam yansıtmadığı ve ekonomik büyümenin dinamiklerini ölçmek için doğru bir gösterge olmadığı anlaşılmaktadır.

Örneklemedeki ülkeler nitelikli iş gücü ve sermaye bakımından göreceli olarak yetersiz olan ülkelerdir. Özellikle iş bulmanın zor olduğu dönemlerde, iş kurma imkânları genişletildikçe (krediye erişim kolaylığı gibi), birkaç kişinin bir araya gelerek kendi işini kurma eğilimleri artmaktadır. Bilgi ve tecrübe bakımından yeterli niteliğe sahip olmayan girişimcilerin kurdukları işler genellikle başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Bu da emek gibi önemli bir üretim faktörünün verimsiz kullanımına ve ülkenin üretim seviyesinin düşmesine sebep olmaktadır.

Ekonomik büyümenin ön koşulu üretim artışıdır. Üretimi artırmanın yolu niteliksiz işgücüne iş yapma kolaylığı sağlayarak kaynak israfına yol açmak değil, ülkedeki nitelikli iş gücü sayısını artırmak ve üretimde optimal emek / sermaye oranını yakalamaktır. Emegin sermaye ile donatılması emegin verimliliğini ve dolayısıyla çıktı miktarını artıracaktır. Bu sebeple ülkedeki sermaye stokunu artırmaya çalışmak daha doğru olacaktır.

Yukarıdaki ülkelerin bir ortak özelliği de yetersiz tasarruf miktarına sahip olmalarıdır. Bir ekonominin büyümesi ve büyümenin sürdürülebilir olabilmesi için önce tasarruf düzeyinin artması ardından da bu tasarrufların verimli alanlarda yatırıma dönüştürülmesi gerekmektedir. Aksi halde kıt kaynakların etkin kullanılmaması sonucunda büyüme gerçekleşse de sürdürülebilir olmayacaktır. Kısaca tasarruf açığı olan ülkelerde iş yapma kolaylığının artması ekonomik büyümeye doğrudan katkı sağlamada yeterli olmadığı gibi, kaynak israfına yol açarak büyüme üzerinde olumsuz etki de yaratabilir. Ampirik analizden elde edilen bulgular da bu görüşü desteklemektedir.

Kaynakça

- Ani, Teodorica G., (2015), “Effect of Doing Business to Economic Growth among Selected Countries in Asia”, *Asia Pacific Journal of Multidisciplinary Research*, Vol.3, No. 5, pp. 139-145.
- Bayraktar, N. (2013). Foreign Direct Investment and Investment Climate, International Conference on Applied Economics (ICOAE) 2013, Procedia Economics and Finance, 83 – 92.
- Çalışkan Z. (2018), Doğrudan yabancı yatırımlar ve iş yapma kolaylığı: Türkiye örneği, *Politik Ekonomik Kuram*, Cilt 3(1), 105-112.
- Desai, M., P. Gompers, and J. Lerner (2003) “Institutions, capital constraints and entrepreneurial firm dynamics: evidence from Europe.” NBER Working Paper 10165.
- de Soto, H. (1986). *El otro sendero: La revolucion informal*. Lima: Editorial El Barranco.
- Dünya Bankası (2020), <https://blogs.worldbank.org/opendata/new-country-classifications-income-level-2019-2020>
- Eifert, Benjamin P., (2009), Do Regulatory Reforms Stimulate Investment and Growth? Evidence from the Doing Business Data, 2003–07, Working Paper Number 159.
- Hanusch, Marek (2012), “*The Doing Business Indicators, Economic Growth And Regulatory Reform*”, Policy Research Working Paper 6176.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı (2020), web sayfası: <https://www.hmb.gov.tr/is-yapma-kolayligi-nedir>
- Hossain, M.T. ve Hassan, Z. ve Shafiq, S. ve Basit A. (2018) Ease of Doing Business and Its Impact on Inward FDI, *Indonesian Journal of Management and Business Economics*, 1(1), 52-65, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3219641
- Jayasuriya, D. (2011). Improvements in the World Bank's Ease of Doing Business Rankings: Do They Translate into Greater Foreign Direct Investment Inflows? World Bank Policy Research Working Paper No. 5787. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1923545>
- Nangpiire, C. ve Rodrigues, R.G. ve Adam, I.O. (2018). Ease Of Doing Business And Foreign Direct Investment Inflow Among Sub-Sahara African Countries, *International Journal of Business and Emerging Markets*, Vol. 10, No. 3, 2018, ss.289-315.
- Scarpetta, S., Hemmings, P., Tressel, T., and Woo, J. (2002). The role of policy and institutions for productivity and firm dynamics: evidence from micro and industry data, OECD Economics Department working paper, No. 329
- Yaşar, E., ve Yaşar M., (2017). İş yapma kolaylıkları: farklı gelir gruplarındaki ülkeler arasında bir karşılaştırma, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 101-112.